

נאמר של נייר

ג'ינסטיקה יהודית

יוסי'הדי'

בשבוע הבא תיכנס לתוקפה שנת 1984, שנת-האימים, שאותה תיאר הסופר הבריטי ג'ורג' אורוול בספרו 1984. כך תצטרף שנה זו לשנת הלוח העברי תשמ"ד — אותה שנה שיודעי ח"ן יהודיים, אסטרוולוגים ושאר מחשבי קיצין נוטים להאמין כי בה יבוא יוסי'הדי, ומטילים אנדרלמוסיה בליבות התמימים.

במקביל, משוף את החברה הישראלית ורם עכור של משיחיות שקר (ראה: החוויה הישראלית), זרם העושה כל שביכולתו כדי לקעקע את אושיות החברה הישראלית.

מעט על חוויית המיסטיקה היהודית ניתן ללמוד מסירת ספרים שראתה-אור בשנה האחרונה — ספרים מחקריים שראויאר בהוצאת ספרים אקדמיות, ומן הראוי שיגיעו לידיו של הציבור הרחב, כדי שיקלף מעט את ציפוי הבורות כפרק זה בהיסטוריה היהודית. כמה מאותם ספרים בוחן נמר של נייר.

גרשום שלום

גרשום (גרהארד) שלום, נולד בגרמניה למישפחה מתבוללת. כאשר החל מתעניין ביהודים וביהדות בגר, למעשה, במישפחה שלום נחשב אחד האנשים הנדירים במאה העשרים, שייסדו בעצמם תחום מחקר חדש. פרופסור שלום הכניס את עולם הסוד והמיסטיקה היהודי לדרך של בחינה מדעית, והוא עשה זאת כחוקר רת וכהיסטוריון. שלום פירסם יותר מ-500 מחקרים בנושאי המיסטיקה היהודית בגרמנית, ורק מיעוטם תורגם לעברית. הנודע שבמחקריו הוא חיבורו המונומנטלי של שבתאי צבי, שבו חשף את "המתח המשיחי" שפקד את עולם-הקבלה היהודי, אחרי גירוש היהודים מספרד, תוך פיעוזה הקשר מנקודת-מבט היסטורית זו ועד להתפרצותה של השבתאות, בעיקבות פרעות ת"ח-ת"ט בפולין.

באחרונה ראה-אור כמיסגרת סידרת החוברות מחקרי ירושלים במחשבת ישראל עיון של **אליעזר שביד** מיסטיקה ויהדות לפי גרשום שלום (*). עיון שבמהלכו שואף שביד לעינת את

הקודר העיוני של פרופסור שלום, בצד יהדותו החילונית של המלומד. שביד בוחן את השקפתו של שלום, הבוחנת את הקבלה והמיסטיקה היהודית מעד לאותה הרגשת מרחק אינסופי בין היקום הגשמי, והאדם כחלק ממנו, ובין האלוהות, אף על פי שמצד שני, האלוהות היא המקור לכל היש...

שביד סוקר את בחינותיו של שלום לעמדות הניכור היהודי, בצד המהלכים שמיסדו את הדת היהודית, ואת היות המיסטיקה העיונית (ולא השימושית) אחד ממקורות החיות והחינוניות של היהודים במשך דורות רבים (חינויות, שרומה כמו אכדה בתהומי הבורות והשטיות הישראלים). בעיונו קובע שביד, בעיקבות שלום, שהיהדות

חוקר-קבלה שלום משבר המודרנה

תצליל להתגבר גם על "משבר המודרנה", שהוא המשבר החמור ביותר שעבר על היהדות והיהודים. תפיסתו של שלום נתפסת כהגנה, כי היהדות היא הגרעין הקשה של המין האנושי. שלום גם כופר בהגנה הקובעת שהמיסטיקה היהודית אינה תלויה בהשפעות חיצוניות, ומקורה הוא בהתפתחות הפנימית של היהדות.

השקפה נוספת של שלום, שבה עוסק שביד, נוגעת לחוויית הנוכחות של האדם לפני האלוהים, השקפה הסותרת את מרכיבי האלילות, השליטים על חלק ניכר מהיהדות.

הנחתו של גרשום שלום היא כי היהדות איננה אחידה ואינה בת הגדרה פשוטה, לא בהשקפת עולם, לא בחווייה רתית, אף לא באורח חיים... אלא שהיהדות היא מיכלול היצירה הרוחנית שנוצרה במעגל חייו של עם ישראל, ובתור שבו היא הטרוגנית, ויש בה גם תנועות מנוגדות זו לזו באמונות ודעות ואורחות חיים. דומה, שבהצגת עניינים שכזות, משתקפת מדינת-ישראל, בשנות עצמאותה, כיצור כלאיים עלוב, מעין נפולת של עוצמות תרבות גדולות, שלא נותר להן שיוך וזכר בארצם של היהודים. חוברת רקה זו של אליעזר שביד עשויה להעניק לישראלים של עכשיו, לתוצרי מערכת החינוך ההמרי הרדודה, את המעט של השקפת-העולם של גרשום שלום, השקפת-עולם שלא ימצאו כספרייה-לימוד שלהם. החוברת מיסטיקה ויהדות לפי גרשום שלום, לא תהפוך את קוראיה לחוזרים בתשובה, שהרי עצם החזרה-בתשובה החיצונית, מהחילונות הישראלי לית לדת היהודית, היא פועל יוצא של מרכיב הפאנגניות בדת היהודית ותו לא.

חוברת זו עשויה להשפך בפני הישראלי את מסיכת הריקנות של החברה הסובבת אותו, מסיכה של מדי-חאקי, רובי גלול, מטוסי כפיר, טנקי מרכבה, שכל קשר ביניהם ובין אותו גרעין קשה של היהדות, שבו דן גרשום שלום, גרעין שמשך החיים שלו הוא מעבר לכל אותם כלי משיחית זמניים, הוא קשר מיקרי בהחלט.

שבתאים

אחד החוקרים הנודעים בתורת הקבלה ותולדותיה, לצירו של פרופסור שלום, הוא **ישעיה תשבי**, שכסיפרו נתיבי אמונה ומינות(*) מוליד את התפתחות העימות בין אמונה ומינות (אפיקורסות) דרך השבתאות על גילגוליה השונים, החל ממתן העזות, דרך רמח"ל ועד לחסידות.

תשבי פותח בבחינת נושאי הסמל והדת בקבלה, וממשיך אל בדיקת נתיבי ההגשמה וההפסטה בקבלה. אל תיקוני התשובה של נתן העזתי, המתמקדים בתפילות נדבה, דרך בחינת

* ישעיה תשבי - נתיבי אמונה ומינות; הוצאת מאגנס; 350 עמ' (כריכה רכה).

הקליפות והגולם, ושאר מוקדי המיסטיקה הקבליסטית. תשבי בוחן את עיסוקו של נתן העזתי, ועונותיו (עון מוציא שיכבת זרע לבטלה... ואם במזיד הפרתי אותיות ה'...).

נתן העזתי, הככיר והחשוב שבתלמידי שבתאי צבי, היה אחת מהדמויות הציוניות והנתונות ביותר במחלוקת בין משיחי השקר היהודיים, ותשבי, בוחן גירסות שונות של כיתב-יד, כדי להעניק תמונת עומק לעזתי.

במאמר נוסף בוחן תשבי את המגיד השבתאי הראשון בבית-מידרשו של ר' אברהם רויגו. כשהוא פורש מעולמם של השבתאים באיטליה, בייחוד בליוורנו ובמורניה, במאמר זה פורש תשבי סידרה של מאפייני משיחיות-השקר, בנוסח של: המשיח לא ימות, יתגלה אחרי שנים-עשר חודש למותו.

באמצעות כיתב-יד עתיקים, כרובם מסיפי ריית אוכספורד, פורש תשבי ממשמעויות המפלה שהעניק שבתאי צבי לנוהים אחריו, כמו: ר' שמעון באקי(**) היה מגדולי הרבנים המקובלים באיטליה. בסוף תבין נסע לתורכיה כראשה של מישלחת לשבתאי צבי, אבל הגיע לאיזמיר אחרי ההמרה. שם נפגש עם נתן העזתי, שהתחמק משיחה אתו. המישלחת חזרה במסחנפס ורשמי חברה נשתמרו בידו הישיר, שכנראה נתחבר על-ידי ר' שמעון באקי...

עוד בוחן תשבי את השלכות והשפעות השבתאות ואת יחסו של ר' משה חיים לוצ'אטו (רמח"ל) למשיחיות-שקר זו. תשבי בוחן את גורמי האשמתו של רמח"ל במינות שבתאית, תוך דיון בפרק דרכי המשיחיות בקליפות, דרך התהליכים, המביאים אנשים צעירים המעיינים כספרי הקבלה והאורה, לכדי יסור נפשם, כפי שאירע לרמח"ל. והשיא בוויכוח, שבו ציטט רמח"ל: מעשה אסתר מוסבר כמאורע המסמל את מצב השכינה בגלותה. כשם שאסתר היתה משועבדת לאחשורוש, אבל בשעה שביקש להזדווג עמה לאונסה באה שרה במקומה והיא לא נטמאה... ואילו יעל נזדווגה עם סיסרא מרצונה לשם תיקון, כדי להרחיק את הסטרא אחרא מן השכינה... דיברי פרשנותו של תשבי.

תשבי בוחן את שאר מהלכי התסיסה המשיחית בחוגו של רמח"ל, לאורם של הכתובה הנודעת וישרים משיחיים. הוא בוחן את

** פרופסור רוברטו בקו חתן פרס ישראל ומייסד הלישכה המרכזית לסטאטיסטיקה. נמנה עם צאצאיו.

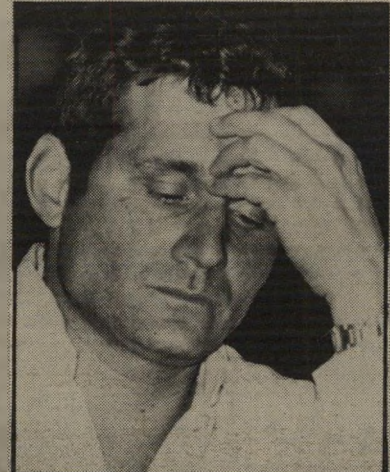
וכיפות סרוגות

מדרנית של התנועה השבתאית: כן, הם כמו השבתאים. גם התוכנית המשיחית שלהם עלולה להכיל לאסון, אלא שבישולן התנועה השבתאית במאה ה-17 חוליה תוצאות רחנות בלבד, תוצאות כישלון כשלהם חיום יחיד גם פוליטיות. זהו סכנה חמורה.

בתשובה לשאלה אם מנתח כגין אף הוא משיחי, ערך שלום כאותו הראיון, הכדלת מה, ואמר: הוא היה משיחי. אבל הוא איננו שופט. הוא הכיר בצורך במדיניות פרגמטית וכך נהפך לתומך בהזדהושה-שלום. אבל מה שהוא עושה עכשיו מבטא נסיגה לאמנותיות הקדומה...

המחשבה אודות יהדות וישראליות — כאשר מצד אחד ניצב אינטלקט חוקר באיכותו של פרופסור גרשום שלום, ומהצד האחר ניצבת תופעה שבתאית קיצונית ומסוכנת נוסח ח'נן סזרת וחסידי — עשויה לעורר פלצון בפחשבתו של כל שפוי. המרחק בין יהדות המוסר והאיכות מחו, לעומת אותו מיקבץ של משיחיות-שקר, חולצות שחורות וכיפות סרוגות. הוא המרחק בין קיומה של החברה הישראלית לנפילתה.

משיחיישקר, חולצות שחורות

משיחיישקר סזרת אנאכרוניזם

מילחמות-העולם. על המראה הפרוע הזה מכסה הכיפה הסרוגה, שהיתה בשנות ה-40 וה-50 סמל לתום וליישר רתי. תום ויישר שהושחתו מאז ועד היום.

בראיון לשבועון האמריקאי ניו-יורק רוויו אופ בוקס, שהעניק חוקר המיסטיקה היהודית שנתיים קודם למותו, התייחס פרופסור גרשום שלום, שחלק מושיגני המרעיים היה בחשיפת פני השבתאות ותיאור מימדיה ומשמעותיה האמיתיים, לאיום שמאיימת המיסטיקה המשיחית על הציונות והישראליות:

ליהדים היתה תמיד משיכה פוליטית למשיחיות. המעורבות היהודית בקומוניזם, למשל, היתה בלי ספק תוצאה משיחית. גם הציונות, גרש'אכרונים הוא קבוצה משיחית. חבריו משתמשים בספקריות נדך למטרות פוליטיות. כאשר משיחיות משועבדת לפוליטיקה, היא עניין מסוכן ביותר. היא עלולה להוביל לאסון... התנחלות עכשיו זו איוולת נמורה. היא מוכיחה על היעדר המחלף של ריאליזם פוליטי...

פרופסור שלום מציג את גוש-אמונים כגירסה

החוויה הישראלית

אחת התופעות החולניות ביותר בחברה הישראלית, במהלך התקופה שמאז מילחמת ששת-הימים, זו תופעה גוש-אמונים — תנועה שהיא טוטי-פרוטי של השחץ הצברי עם מיסטיקה יהודית רתית באגורה שחוקה וגונעות נוסח "נועה-הארונים".

גוש-אמונים, המתעלם מכל רמת הרמוקראטיה הישראלית ואשר הניא כימי שליטון המערך האחרונים, את יוצ'ק רבין ואת שימעון פרס לוחל לקנוסה שבסנסטיה, הליך את ראש ממשלת הליכוד הראשון, מנחם בגין, לכשר מייד אחרי המהפך, על הקמת עשרות אלתי מורה, תנועה זו מאפיינת את משיחיות-השקר, תנועה זו יותר מאלף שנה, בצד היהדות, מודיעיה-הפרוענות של המיסטיקה היהודית.

תנועת גוש-אמונים היא אנאכרוניזם טראגי-נתולרית התנחלות היהודים בארץ-ישראל, אנאכרוניזם שבמהלכו אימצו מנהיגי הגוש ומאמניו גינותים חיצוניים נוסח ארץ-ישראל העובדת — סנדלים, מעילי-דוח, בלוריות פרועות — שהם גירסה ארצישראלית לחולצות השחורות של דרום-אירופה בין שתי